

အင်းဝခေတ်ပျို့များမှ မြန်မာမှုအဖွဲ့များ

မောင်မောင်ခင်*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် အင်းဝခေတ် ပျို့စာပေများတွင် တွေ့ရသော မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု နှင့်ဆိုင်သော မြန်မာမှုအဖွဲ့များကို သိစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တင်ပြ ထားသော စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ ပျို့စာပေ၏ သဘောသဘာဝကို အခြေခံ၍ အင်းဝခေတ် ပျို့များကို လေ့လာခံအဖြစ် တင်ပြထားပါသည်။ စာတမ်းတွင် ပျို့သဘောသဘာဝ၊ အင်းဝခေတ် ပျို့စာရင်းနှင့် အင်းဝခေတ် ပျို့များမှ မြန်မာမှုအဖွဲ့များ ဟူ၍ အပိုင်းသုံးပိုင်းဖြင့် လေ့လာတင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ အင်းဝခေတ်၏အခြေအနေနှင့် မြန်မာမှုအခြေအနေကိုလည်း ဆက်စပ်တင်ပြ သွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ - မြန်မာမှု၊ စာကိုး၊ စကားပုံ၊ နိတိ၊ နိပါတ်။

နိဒါန်း

ပျို့ဟူသော စာပေအဖွဲ့သည် အင်းဝခေတ်တွင် စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီး ‘ပျို့ခေတ်’ ဟု ဆိုရလောက်အောင် တစ်ခေတ်လုံး ဆက်လက်ထွန်းကားခဲ့သည်။ ပထမအင်းဝခေတ်တွင် မြန်မာမှုသည်လည်း တစ်ရှိန်တည်း တိုးတက်ထွန်းကားလာသည်။ အဘယ်ကြောင့် ဆိုသော် မြန်မာဘုရင်မင်းများကိုယ်တိုင်ကပင် မြန်မာမှုကို အားပေးလာသည့်အပြင်၊ စာဆိုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အပြိုင်ရေးသားပြုစု၍ ဉာဏ်ရည်ပြ ရေးဖွဲ့လာကြသောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ မြန်မာစာပေနယ်ပယ်တွင် အစဉ်အလာ ကြီးမားသော အင်းဝခေတ် ပျို့အစောင်(၂၀)မှ ပျို့စာဆို ခုနစ်ဦး ဖွဲ့ဆိုသော ကောင်းနိုးရာရာ ပျို့ (၇)စောင်၏ဂုဏ်ကို ဖော်ထုတ်ကြည့်ခြင်းဖြင့် မြန်မာမှုများကို လေ့လာတင်ပြသွားမည် ဖြစ်သည်။ ဇာတက၊ ဗုဒ္ဓဝင်တို့မှ ဖြစ်ရပ်များ၊ ကျမ်းဂန်လာ အကြောင်းအရာများ၊ ဩဝါဒနီတိများကို ပျို့အဖြစ် ရေးဖွဲ့ရာတွင် အင်းဝခေတ်၏ ယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးစံများ ထင်ဟပ်နေသည့် မြန်မာမှုအဖွဲ့များကို လေ့လာဖော်ထုတ် သွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

* ဒေါက်တာ၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ မြန်မာစာဌာန၊ သမဝါယမတက္ကသိုလ်(စစ်ကိုင်း)

ပျို့ဝေါဟာရ

ပျို့ဟူသော ဝေါဟာရကို ပင်းယခေတ်၌ အစောဆုံး တွေ့ရပါသည်။ သက္ကရာဇ် (၇၁၄)ခုနှစ် လေးစီးရှင်ကျော်စွာ (ခေါ်) သီဟသူမင်းလက်ထက်တွင် ကျော်စော ထင်ရှားသော စတုရင်္ဂဗလအမတ်ကြီးသည် အဘိဓမ္မာ ခဲရာခဲဆစ်တို့ကို ‘ရွှေဖဝါးတော်အောက်’ အစချီရတုကဗျာဖြင့် ဆူးတွင်းပစ်ဆရာတော်အား မေးလျှောက် ခဲ့ရာ ဆရာတော်က-

“နှုတ်မင်္ဂလာပျို့ဖြင့် မေးသည်ကို ကဗျာလင်္ကာပျို့ဖြင့်သာ
ဖြေလျင်းပေအံ့”^၁

ဟု ပြန်ကြားဖြေဆိုသောစကားအရ ပျို့ဝေါဟာရကို ပင်းယခေတ်၌ အစောဆုံး တွေ့ရပြီဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပျို့ဟူသော ဝေါဟာရ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ပညာရှင်အသီးသီးတို့က အမျိုးမျိုး ကြံဆဖွင့်ဆိုခဲ့ကြပါသည်။ မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် ဆရာကြီးဦးဖေမောင်တင်က-

“ပျို့ဟူသည်မှာ ပို့- ဟူသော စကားမှ ဆင်းသက်ပျက်ပြားလာ၍
ပြည့်လျှမ်းခြင်း၊ နှစ်သက်ခြင်း၊ အရောင်တောက်ပခြင်း အနက်များ
ရမည်ထင်၏။ တရားအဆီအနှစ်များနှင့် ပြည့်လျှမ်း၍နေသော
ကဗျာသည် ပို့-မည်၏။ ဥပမာ-တောင်ပို့ ဟူရာ၌ မြေကြီးများ
ပြည့်လျှမ်းမိုးမောက်၍နေခြင်းကြောင့် တောင်ပို့ဟူ၍ ခေါ်သကဲ့သို့
ပင်တည်း။ ပို့-ကို အသံပျော့စေရန် ယပင့်လိုက်ခြင်းကြောင့် ပို့-မှ
ပျို့- ဟူ၍ ပြောင်းလဲလာသည်။”^၂

ဟု ပို့- မှ -ပျို့- ပြောင်းလဲလာပုံကို ဖော်ပြထားပါသည်။

လှေသင်းအတွင်းဝန် ဦးချိန်က ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီကျမ်းတွင်-

“မနံပိနေတိတိပျို့၊ ယံကဗျံ-အကြင်ကဗျာသည်၊ မနံ-စိတ်ကို၊
ပိနေတိ-နှစ်သက်စေတတ်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ တံကဗျံ-
ထိုကဗျာသည်၊ ပျို့ - ပျို့ မည်၏။”^၃

^၁ လွန်း၊ ဆရာ၊ ၁၉၂၃၊ ၁၃၂။

^၂ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၂၀၀၃၊ ၉၂။

^၃ ချိန်၊ ဦး၊ လှေသင်းအတွင်းဝန်၊ ၁၉၆၃၊ ၃၇၇။

ဟူ၍ သူတစ်ပါးတို့ နှစ်သက်စေတတ်သောကြောင့် ပျို့ဟု ခေါ်ဝေါ်ရေးသားကြောင်း ရှင်းလင်းတင်ပြထားသည်။ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်က ကဗျာဗန္ဓုသာရကျမ်းတွင်-

“ဖတ်နာကြည့်ရှုသူတို့ စိတ်နှလုံးကိုယူကျုံးသည့်အသွင် ကြည်လင်
နှစ်သက်စေသော စာဖြစ်သောကြောင့် ပျို့မည်၏”^၁

ဟူ၍ သမုတ်ပညတ်ရေးမှတ်ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

“ပျို့၊ န - ပိုဒ်ရေပေါင်းများစွာ ဖွဲ့ဆိုသော လေးလုံးစပ် လင်္ကာရှည်
တစ်မျိုး”^၂

ဟူ၍ ပျို့ဝေါဟာရ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

“ပျို့သည် လေးလုံးစပ်လင်္ကာတစ်မျိုးဖြစ်သည်။ အကြောင်းအရာ
အတ္ထုပ္ပတ္တိ တစ်ခုခုကို အတ္ထာလင်္ကာရ၊ သဒ္ဒါလင်္ကာရ၊ အနက်နှင့်
အသံတည်း ဟူသော တန်ဆာအဆင်တို့နှင့် စုံလင်ပြည့်လျှမ်း
စေလျက် နှစ်သက်စရာ ညင်သာငြိမ်ညောင်း နာပျော်ဖွယ်
ကောင်းအောင် ပိုဒ်ရေပေါင်းများစွာဖြင့် စီခြယ်စပ်ဆိုထား
သည်ကို ပျို့ဟု ခေါ်သည်”^၃

ဟူ၍ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းတွင် ဖွင့်ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရသည်။

“ပျို့သည် ပိုဒ်ရေများစွာ ပါဝင်သော လေးလုံးစပ် ကဗျာရှည်
ဖြစ်သည်။ ရေးဖွဲ့သည့် အကြောင်းအရာကို စကားတန်ဆာ၊
အနက်တန်ဆာများဖြင့် နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းအောင် ဝေဝေ
ဆာဆာ ရေးဖွဲ့သည့်အတွက် ထိုကဗျာမျိုးကို ‘နှစ်သက်ဖွယ်’ ဟု
အဓိပ္ပာယ်ရသော ပျို့ဟူသည့် ဝေါဟာရဖြင့် အမည်သညာ
ပြုထားခြင်း ဖြစ်သည်။”^၄

ဟု ဆရာမလိခ၏ ပျို့အညွှန်းတွင် ဆရာကြီး မောင်ခင်မင်(ခနုဖြူ)က ပျို့ဝေါဟာရကို အမည်သညာပြုခဲ့ပါသည်။

ပညာရှင်တို့၏ အယူအဆများအရ ပျို့ဝေါဟာရကို လေ့လာကြည့်လျှင် ပျို့သည် နှစ်သက်ဖွယ် မှတ်သားဖွယ်တို့နှင့် ပြည့်လျှမ်းနေသော လင်္ကာရှည်ကြီး

^၁ တင်၊ ဦး၊ ပုဂံဝန်ထောက်၊ ၁၉၆၉၊ ၂၅။

^၂ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၁၉၉၉၊ ၁၉၈။

^၃ စွယ်စုံကျမ်း၊ ၂၀၁၂၊ ၉၇။

^၄ မလိခ၊ ၂၀၁၅၊ ၁။

ဖြစ်ပါသည်။ ပျို့တွင် ဓမ္မကြောင်း၊ ရာဇကြောင်း၊ လောကကြောင်းနှင့် မြန်မာမှုတို့ပါ ထင်ဟပ်နေကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

အင်းဝခေတ်ပျို့များ

ပင်းယခေတ်တွင် စတင်တွေ့ရှိရသော ပျို့လင်္ကာသည် အင်းဝခေတ်သို့ ရောက်သော် ကျယ်ပြန့်ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။ ထိုကဗျာ၊ လင်္ကာ ပျို့လင်္ကာ ပင်မကြီးထဲမှ ခွဲထွက်လာသော ပျို့စာပေသည် အင်းဝခေတ်တွင် စတင်အခြေခိုင်မာလာခဲ့ပြီး စာပေမှတ်တိုင်တစ်ခုအဖြစ် ရပ်တည်နေနိုင်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသော ပျို့မှာ ဘူရိဒတ်လင်္ကာကြီး ဖြစ်သည်။ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ အသက် ၁၆ နှစ် အရွယ် (၁၄၈၄)ခုတွင် ရေးဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာ့ပျို့သမိုင်းတွင် ပထမဆုံးပျို့ဟု သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာစာပေဧည့်ခံစာတမ်းတွင် ဆရာကြီး ဒေါက်တာလှဘေက-

“ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရက သီဟိုဠ်ရောက် ဆရာတော်ကြီးများထံမှာ
နည်းနာ ခံယူခဲ့တယ်။ သီဟိုဠ်မှာ ၁၃ ရာစု လောက်ကတည်းက
ဘုရားဟောဇာတ်တော်တွေကို ကဗျာဖွဲ့ဆိုနေကြပြီ”^၁

ဟု မိန့်ဆိုဖူးပါသည်။ ထိုပျို့မှစ၍ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ပျို့များအနက် ယနေ့တိုင် ပျို့စာကိုယ် အထောက်အထားနှင့်တွေ့ရသော ပျို့များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

၁။	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏	ဘူရိဒတ်လင်္ကာကြီး	(၁၄၈၄)
၂။	ရှင်မဟာသီလဝံသ၏	ပါရမီတော်ခန်းပျို့	(၁၄၉၁)
၃။	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏	ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်းပျို့	(၁၄၉၄)
၄။	ရှင်မဟာသီလဝံသ၏	ဆုတောင်းခန်းပျို့	(၁၄၉၈)
၅။	ရှင်မဟာသီလဝံသ၏	တောင်တွင်းလာပျို့	
၆။	ရှင်မဟာသီလဝံသ၏	ဓမ္မပါလပျို့	
၇။	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏	ဂမ္ဘီသာရပျို့	
၈။	ရှင်တေဇောသာရ၏	ရွှေဟင်္သာမင်းပျို့	(၁၅၀၉)
၉။	ရှင်အုန်းညို၏	ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့	(၁၅၁၇)
၁၀။	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏	ကိုးခန်းပျို့	(၁၅၂၆)

^၁ လှဘေ၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၁၆၊ ၁၃၁။

၁၁။	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏	သုဝဏ္ဏသျှံသုဌေးခန်းပျို့ (၁၅၂၇)
၁၂။	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏	သုဝဏ္ဏသျှံမြားမှန်ခန်းပျို့ (၁၅၂၇)
၁၃။	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏	သုဝဏ္ဏသျှံသစ္စာခန်းပျို့ (၁၅၂၇)
၁၄။	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏	နေမိငရဲခန်းပျို့ (၁၅၂၈)
၁၅။	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏	သံဝရပျို့ (၁၅၂၉)
၁၆။	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏	နေမိဘုံခန်းပျို့ (၁၅၃၂)
၁၇။	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏	နေမိမဂ္ဂဇိုးခန်းပျို့ (၁၅၃၅)
၁၈။	ရှင်တေဇောသာရ၏	ပြာဠိဟာခန်းပျို့ (၁၅၃၆)
၁၉။	ကန်တော်မင်းကျောင်းဆရာတော်၏	လောကသာရပျို့
၂၀။	ရှင်ဣန္ဒဂုတ္တ၏	နဝရတ်ပျို့ (၁၅၅၅)

အင်းဝခေတ်တွင် ပျို့စာကိုယ် အထင်အရှားတွေ့ရသော ပျို့အစောင် နှစ်ဆယ် ရှိပါသည်။ စာဆိုတစ်ဦးတည်းက ပျို့(၆)စောင်အထိ ရေးဖွဲ့သကဲ့သို့ ပျို့တစ်စောင်တည်း ရေးဖွဲ့သော စာဆိုလည်း ရှိပါသည်။ ထူးခြားသည်မှာ အင်းဝခေတ်ပျို့စာဆို (၇)ဦးရှိ၍ အားလုံးမှာ ရဟန်းစာဆိုများအဖြစ်သာ တွေ့ရှိရပါသည်။

အင်းဝခေတ်ပျို့များမှ မြန်မာမှုအဖွဲ့များ

ပါရမီတော်ခန်းပျို့

‘ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၊ ခန်းဝါပိုင်’ ချီပါရမီတော်ခန်းပျို့ကို (၁၄၉၁)တွင် ရေးသား စပ်ဆိုခဲ့ပါသည်။ ‘သဒ္ဒါတွင် ရှင်မဟာကစ္ဆည်း၊ ကဗျာတွင် ရှင်မဟာသီလဝံသတည်း’ ဟု ယခုတိုင် ဥဒါန်းတွင်လျက်ရှိပေသော ရဟန်းစာဆိုအကျော် ရှင်မဟာသီလဝံသ (၈၁၅-၈၈၀) ရေးဖွဲ့ပါသည်။

ဆရာတော်သည် ‘ပေလေးပင် ရှင်လေးပါး’ အပါအဝင်ဖြစ်သည်။^၁ ရှင်ဥတ္တမကျော် နှင့် ရှင်အုန်းညိုတို့ထက် (၆)ရက် ငယ်၍၊ ရှင်ခေမာထက် (၄)ရက်မျှ ကြီးလေသည်။ ဖွားရာဇာတိမှာ တောင်တွင်းကြီးမြို့ မြောက်ဘက် မြို့လုလင်ရွာဇာတိ ဖြစ်သည်။ အသည်မျိုးဖြစ်သူ အဖ ဦးကြည်၊ အမိ နတ်ထိန်းကြီး ဒေါ်ဒွေးတို့တွင် ဖွားမြင်သည်။ ငယ်မည်မှာ မောင်ညို ဖြစ်သည်။ အင်းဝခေတ်နှင့်တကွ မြန်မာစာပေသမိုင်း

^၁ ဘသောင်း၊ ဗိုလ်မှူး၊ ၂၀၀၂၊ ၅၃။

တစ်လျှောက်တွင် ရှင်မဟာသီလဝံသဆရာတော်အရှင်သည် ပျို့စာဆိုအဖြစ် ထင်ရှားခဲ့သည်။^၁

ပါရမီတော်ခန်းပျို့သည် မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော် သုမေဓာရှင်ရသေ့၏ ပါရမီဆယ်ပါး ဆင်ခြင်တော်မူခန်းကို အဓိကပြုလျက် ပျို့ဖွဲ့ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ လူတို့ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရာ၌ ကတိသစ္စာ တည်ကြည်ရန်မှာ အရေးကြီးလှသည်။ သစ္စာတည်လျှင် လုပ်ငန်းဆောင်တာကိစ္စ အဝဝအောင်မြင်နိုင်သကဲ့သို့ သစ္စာမတည်လျှင် မအောင်မြင်နိုင်ကြောင်းကို ပါရမီတော်ခန်းပျို့တွင်-

“ပေါ်စိုရသာ၊ မြေဩဇာလျက်၊ တစ်ထွာတစ်ထောင်၊ လက်ခုပ်
ဘောင်လျှင်၊ နက်ချောင်ငုပ်နှစ်၊ အောက်လျှိုးဖြစ်၍၊ ခါးချစ်
ဆေးဝါး၊ လူတို့စားလည်း၊ နာဖျားမလွတ်၊ ဥပ္ပဒ္ဒဝေါ၊
ဘေးဘျမ်းပြော၏”^၂

ဟု ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် သစ္စာမတည်ပါက အရသာကိုဖြစ်စေသော မြေဩဇာတို့သည် ကွယ်ပျောက်ပုံကို ‘နက်၊ ချောင်၊ ငုပ်၊ နှစ်၊ အောက်၊ လျှိုး’ ဟူသော အဓိပ္ပါယ်တူ စကားလုံးများကပ်၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုသို့သစ္စာမတည်သော အချိန်တွင် ရောဂါဖြစ်၍ စားသောက်ပါကလည်း ဒုက္ခရောက်နိုင်ပုံကို ‘နာဖျားမလွတ်၊ ဥပ္ပဒ္ဒဝေါ၊ ဘေးဘျမ်းပြော၏’ ဟု ထင်ရှားစွာ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့ကောင်းများကြောင့် အင်းဝခေတ်ပြည်သူတို့ မုသားမသုံးစွဲကြရန် ဆရာတော်၏ လူမှုရေးလမ်းညွှန်ချက်သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာစေပါသည်။

အလှူရှင်တို့သည် အလှူပြုသည့်အခါ ‘ပုဗ္ဗ၊ မုဉ္ဇ၊ ပရ’ ဟူသော စေတနာ (၃)တန်ကို ပြဋ္ဌာန်းပြီး လှူမှသာ မြတ်နိုင်ပေသည်။ ထိုသို့ စေတနာ (၃)တန်နှင့် အလှူပြုလျက်ရှိကြောင်းကို မျက်နှာအနေအထား၊ အလှူ၌တိမ်းညွတ်သည့် စိတ်ဖြင့် အလှူပြုရန် ကြည်ညိုသောအသံဖြင့် ပြောရန်တို့ကို-

“မလှူခင်၌၊ ရှေ့တွင်ခင်းကျင်း၊ မျက်မာန်ကင်းလျက်၊ ရွင်းရွင်း
ရုပ်ဓာတ်၊ ဇောစိတ်ညွတ်၍၊ သံတွတ်နှုတ်ရည်၊ လှူအံ့သည်ဟု၊
အကြည်အညို၊ ဆို၍လည်းကောင်း၊ လှူဆဲဆဲ၌၊ သုံးစွဲစေလို၊
အစ်ကိုမည်မှည့်၊ သည်ကောင်း၏ဟု၊ ပေးတည့်လက်စမ်း၊

^၁ မျိုးဆွေ၊ ဦး၊ ၁၉၆၇၊ ၄၂၄။

^၂ သီလဝံသ၊ ရှင်မဟာ၊ ၁၉၆၅၊ ၁၂၂။

ကမ်း၍လည်းကောင်း၊ လှူပြီးနှောင်းလည်း၊ ထပ်လောင်းလေလေ၊
လက်ယက်ရေသို့”^၁

ဟု အနုစိတ် ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

လှူပြီးသည့် အချိန်ကာလတွင် မိမိအလှူအတွက် ဝမ်းသာကြည်နူးနေပြီး ထပ်တိုး၍သာ လှူလိုသော ဆန္ဒဖြစ်ပွားနေပုံကို လက်ယက်တွင်းရေသည် ယက်လေ ထွက်လေဖြစ်ပုံနှင့် ခိုင်းနှိုင်းဖွဲ့ဆိုထားသည်။

ရွှေဟင်္သာမင်းပျို

ရွှေဟင်္သာမင်းပျိုကို ရှင်တေဇောသာရ (၈၅၀-၉၁၀)ခန့်က ၁၅၀၉ ခုနှစ်တွင် ရေးသားပြီးပါသည်။ အင်းဝမြို့ဇာတိဖြစ်သော ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏ တပည့်ရင်း ဖြစ်လေသည်။

ရွှေဟင်္သာမင်းပျိုကို ရေးသားပြီးစီးသည့်နှစ်မှာ သက္ကရာဇ် (၈၁၇)ခုနှစ်ဟု ဆိုသောကြောင့် ထိုနှစ် ထိုခေတ်၏အခြေအနေကို ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုလျှင် ရွှေနန်း ကြော့ရှင် ဘုရင် နရပတိအား နိုင်ငံတွင် မြို့စားတို့ အကြိမ်ကြိမ် အဖန်ဖန် ပုန်ကန် သောင်းကြမ်းလျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဘိုးတော်၊ ညီတော် စသော မင်းဆွေစိုးမျိုး ထဲကပင်လျှင် ဘုရင့်သစ္စာတော်ကို ကောင်းစွာ မစောင့်ကြ။

“မိုးညှင်းစလုံ၏ ရန်သည် နီးကပ်နေရကား မင်းမှုထမ်းတို့
သစ္စာရှိရန် အရေးကြီးသော အချိန်တွင် သတိပေးသောပျို
ဖြစ်သည်။”^၂

ဟု ဒေါ်စီစိဝင်းက မြန်မာကဗျာစာတမ်း ပထမတွဲ၌ ဖော်ပြခဲ့သည်။

ဓမ္မရဋ္ဌ သုဝဏ္ဏဟံသဇာတ်တော်လား စစ်သူကြီးသူမုခသည် တိရစ္ဆာန် ငှက်ပင်ဖြစ်လင့်ကစား အရှင်သခင်၏ ကျေးဇူးတရားကို စောင့်သိပါသေး၏။ လူတို့ မူကား အဘယ်ဆိုဖွယ်ရာရှိတော့အံ့နည်း ဟူသော စိတ်ဓာတ်မျိုး ပေါ်ပေါက် လာအောင် ဤရွှေဟင်္သာမင်းပျိုကို သတိပေးသောအားဖြင့် သွယ်ဝိုက်ရေးသားထား ခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ မြန်မာတို့သည် ကျေးဇူးတရားကို အလေးထားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ခေတ်ပျက်ချိန်တွင် ကျေးဇူးတရားကို ပို၍အလေးထားသင့်သည်ဆိုသော မြန်မာတို့၏ခံယူချက်ကို ရေးဖွဲ့ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

^၁ သီလဝံသ၊ ရှင်မဟာ၊ ၁၉၆၅၊ ၈၈။

^၂ စီစိဝင်း၊ ဒေါ်၊ ၁၉၈၃၊ ၂၉။

“ရှေးမင်းမြတ်တို့၊ ကျင့်မှတ်တရား၊ ကျင့်ရာများကို၊ မင်းဖျား
ဘုန်းဟေ့၊ ကျင့်လေ့ဖြင့်၊ မမေ့မလျော့၊ မပေါ့လင့်မင်း၊
လှူသီတင်းလည်း၊ စင်းလျင်းဆောက်တည်၊ စိတ်သံကြည်လျက်၊
သုံးမည်စရိုက်၊ ကိုယ်၌မကွေ၊ မြဲလှစေလော့”^၁

မင်းတို့ကျင့်အပ်သည့် ဒါနသီလတရားတို့ကို မမေ့စေရန် ‘မမေ့မလျော့
မပေါ့လင့်မင်း’၊ ‘စင်းလျင်းဆောက်တည်’ ဟုလည်းကောင်း၊ ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ
ဆောက်တည်ခြင်းနှင့်အတူ ကာယသုစရိုက်၊ ဝစီသုစရိုက်၊ မနောသုစရိုက် ဟူသော
စရိုက်သုံးပါး၊ ဆောက်တည်ရမည်ကို ‘စင်းလျင်းဆောက်တည်၊ စိတ်သံကြည်လျက်၊
သုံးမည်စရိုက်’ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပြီး ထိုစရိုက်တို့ကို ကျင့်သုံးစေရန် ‘ကိုယ်၌မကွေ၊
မြဲလှစေလော့’ ဟု လည်းကောင်း ညွှန်ပြဖွဲ့ဆိုခဲ့ပါသည်။ ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ
မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမတို့ကို မေ့လျော့မနေစေရန် မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ဆိုင်သော
မြန်မာ့စိတ်ဓာတ်ကို ဖွဲ့ဆိုခဲ့သည်။

မိဘနှင့်သားသမီးဆက်ဆံရေးတွင် သားသမီးတို့သည် မိဘစကားကို ရိုသေစွာ
နားထောင်သင့်ကြောင်းကို ရွှေဟင်္သာမင်းပျို့တွင်-

“သမီးတော်တို့၊ နတ်လျော်ရောင်ဆင်း၊ အချင်းကောင်းမြတ်၊
လွန်ညီညွတ်လျက်၊ သေသပ်နှလုံး၊ ကျင့်သုံးသီလ၊ အာစာရနှင့်၊
မိဘထားသို၊ ကိုယ်လိုမစိုး၊ ကျိုးကျိုးနွံနွံ၊ ဆုံးမခံ၍၊
ခြွေရံပတ်ဝန်း၊ ရွှေထီးနန်းနှိုက်၊ တဲခန်းကိုယ်စီ၊ အညီထိန်းယ၊
မ-စပဲ့ပြင်၊ လိမ်မာသင်လျက်”^၂

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ မင်း၏သမီးတော်များအနေနှင့်လည်း အခြေမြင့် အနေတင့်
သည့်အလျောက် စိတ်နေမမြင့်ကြဘဲ မိန်းကလေးကောင်း (ခ) သမီးကောင်း ပီသအောင်
နေတတ်ထိုင်တတ်အောင် လမ်းညွှန်ဆုံးမထားပါသည်။ ‘သမီးတော်တို့’ ဟု စာဆိုက
တိုက်ရိုက်ခေါ်ဝေါ်၍ မြန်မာ့လေ့ကို တင်ပြသည်။ ရုပ်အဆင်း လှပသည်နှင့်အညီ
စိတ်နှလုံး ကောင်းမွန်သင့်ကြောင်းကို ‘နတ်လျော်ရောင်ဆင်း၊ အချင်းကောင်းမြတ်၊
လွန်ညီညွတ်လျက်’ ဟု ဆိုဆုံးမထားပါသည်။ လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ၊ မာန
တစ်ခုခု၌ အစွန်းမရောက်ဘဲ နှလုံးသား တည်ငြိမ်အေးဆေးသင့်သည်ဆိုသော သဘောကို
‘သေသပ်နှလုံး’ ဟု သုံးနှုန်းသည်။ ထိုသို့ စိတ်နှလုံး ကောင်းမွန်သေသပ်ရန် အကျင့်သီလကို
စောင့်ထိန်းသင့်သည်ဟု ဆိုသည်။ ပျို့ကဗျာအတွင်းရှိ ပဒများသည် ရှေ့နောက်

^၁ တေဇောသာရ၊ ရှင်၊ ၁၉၆၅၊ ၉၅။

^၂ တေဇောသာရ၊ ရှင်၊ ၁၉၆၅၊ ၆၉။

အဆက်အစပ် ကောင်းမွန်သည်။ သမီးတော်များအနေနှင့် မိဘတို့၏ အဆုံးအမကို ကျိုးကျိုးနွံနွံ ခံယူသင့်သည်။ မိမိအလိုဆန္ဒကို ရှေ့တန်းတင်၍ နေထိုင်ပြုမူခြင်း မပြုသင့်ပုံကို ‘မိဘထားသို၊ ကိုယ်လိုမစိုး၊ ကျိုးကျိုးနွံနွံ၊ ဆုံးမခံ၍’ ဟု ဖွဲ့ဆိုသည်။ ‘ကိုယ်လိုမစိုး’ ဆိုသည့် စကားသုံးက ဆိုလိုရင်းကို တိတိကျကျ၊ ကျစ်ကျစ်လျစ်လျစ် ဖော်ပြနိုင်သည်။ မိမိတို့အခန်းများ၌ အထိန်းတော်များနှင့် နေထိုင်ရာတွင် လိမ္မာအောင် သွန်သင်ပေးရသည်။ သွန်သင်မှုကိုခံယူရမည်ဟု လမ်းညွှန်ထားသည်။ အင်းဝခေတ် ဘုရင့်သမီးတော်များ လိမ္မာယဉ်ကျေးအောင် နေမှု၊ ထိုင်မှု၊ ဆုံးမမှုဆိုသည့် မြန်မာ့ ဓလေ့များကို ရေးဖွဲ့တင်ပြထားပါသည်။

ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့

ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့ကို ရှင်အုန်းညို (၁၈၅-၈၉၀)ခန့်က ၁၅၁၇ ခုနှစ်တွင် ရေးသားဖွဲ့ဆိုခဲ့ပါသည်။ ‘ပေလေးပင် ရှင်လေးပါး’ သိုက်ဝင် ရှင်အုန်းညိုသည်ကား ရှင်ဥတ္တမကျော်၊ ရှင်မဟာသီလဝံသနှင့် ရှင်ခေမာတို့ကဲ့သို့ပင် သက္ကရာဇ် ၈၁၅ ခုနှစ် ဖွားဖြင့်သည်။ ဇာတိအားဖြင့် တောင်တွင်းကြီးမြို့နယ်၊ သတိုးထမ်းရွာ ဇာတိ ဖြစ်ပြီး မိဘမည်ရည်ကိုမူ မသိရပါ။ ရွှေနန်းကြော့ရှင်လက်ထက် အင်းဝမပျက်ခင် ရေးဖွဲ့ ခဲ့သောပျို့ ဖြစ်သည်။

ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့သည် ဘုရားရှင် ရာဇဂြိုဟ်ပြည်မှ ကပိလဝတ်ပြည်သို့ ကြွမြန်းတော်မူပါရန် ကာဠုဒါယီထေရ်က တပေါင်းလတွင် လမ်းခရီးသာယာပုံများကို ဖော်ပြချီးကျူးလျက် လျှောက်ထားသော ဂါထာများကို မှီငြမ်းပြု၍ ရေးဖွဲ့ထားသည်။ အပဒါန် အဋ္ဌကထာလာ ၆၃ ဂါထာကို မှီငြမ်းပြုသည်။^၁ ဗုဒ္ဓဝင်ပျို့ တစ်စောင် ဖြစ်ပါသည်။

မြတ်စွာဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံသွားသော်လည်း ဘုရားရှင်၏တရားတော်များ၊ တပည့်သား ရဟန်းသံဃာများ ကျန်ရစ်ခဲ့သေးသည် ဖြစ်သည့်အတွက် အလှူပြုရာတွင် တူသောအကျိုးကို ပေးနိုင်ကြောင်းကို-

“လောကဗန္ဓု၊ သဗ္ဗညုကို၊ မြတ်ရှုဦးတိုက်၊ မမီလိုက်လည်း၊
မကြိုက်ပါသည်၊ တစ်ဖို့မည်သာ၊ သာသနာနှင့်၊ သင်္ဃာဓမ္မ၊
မွေတော်စသား၊ ဒါနလှူရေး၊ စေ့ပျိုးပေးမှ၊ လိုရုံရ၏။”^၂

^၁ ခင်မင်၊ မောင်(ခန့်ဖြူ)၊ ၂၀၁၄၊ ၇၅။

^၂ အုန်းညို၊ ရှင်၊ ၁၉၆၅၊ ၃။

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် ဘုရားရှင်ကိုယ်စား ဘုရားရှင် ဟောကြားတော်မူခဲ့သော တရားတော်များအတိုင်း ရဟန်းသံဃာတော်တို့အား လှူဒါန်းပါက ဘုရားရှင်အား လှူသကဲ့သို့ အကျိုးထူးပေးနိုင်ကြောင်း ဖွဲ့ဆိုပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားရှင်ဟု တိုက်ရိုက်မရေးဘဲ လောက၏ဆွေမျိုး သဗ္ဗညုတဉာဏ်ရှင် ‘လောကဗန္ဓု၊ သဗ္ဗညု’ ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ အင်းဝခေတ် သာသနာတည်တံ့ရေး၊ အလှူဒါနပြုရေးတွင် နှလုံးသွင်းသင့်သော မြန်မာမှုတစ်မျိုးကို မီးမောင်းထိုးပြသော အဖွဲ့ကောင်းအဖြစ် တွေ့ရပါသည်။

သစ်တစ်ပင်ကောင်း၊ ငှက်တစ်သောင်းနား ဟူသော လူအများစံပြု ပုံခိုင်းပြောဆိုလေ့ရှိသည်နှင့်အညီ တတ်နိုင်သော သူကြွယ်တို့သည် ဆွေမျိုးများအပေါ် ဝတ္တရားကျေပွန်အောင် ဆောင်ရွက်သင့်ပုံကို ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့တွင်-

‘ကောင်းကြွယ်ကုံင၊ မြောက်မြားကလျှင်၊ နိမ့်ကျမျိုးဆွေ၊ ရှိလေရာရာ၊ စီးပွားရှာ၍၊ ဆရာဦးထား၊ ဘိုးဘွားသက်ကြီး၊ ဦးရီးဘထွေး၊ ချစ်ရေးကြည်ညို၊ အစ်ကိုနမ၊ မိဘအလျှင်၊ သားစဉ်မြေးဆက်၊ နွယ်ယှက်မတော်၊ သူစိမ်းသော်လည်း၊ ပေါင်းဖော်ရရ၊ အာမိသဖြင့်၊ ဝေငှပစ္စည်း၊ သိမ်းဆည်းကြည့်ရှု၊ သဂြိုဟ်ပြုလျက်၊ အမှုကြီးငယ်၊ ချမ်းအောင်ကယ်၍၊ ကိုးကွယ်ချီချ၊ ရိပ်ခိုရလျက်၊ ဧပြီပျံ့ဝန်၊ သရက်ခန့်၍၊ လေသွန်ညင်းညင်း၊ ထိလေလျင်းက၊ ပင်ချင်းလှိုင်ပေ၊ ကြိုင်နံ့ဝေသို့၊ မိဘဆွေမျိုး၊ အရီးမပျက်၊ ခုနှစ်ဆက်ကို၊ ပွားတက်စေကြောင်း၊ တစ်ယောက်ကောင်းသော်၊ တစ်သောင်းကုဋေ၊ ငြိမ်းကုန်လေသည်’^၁

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ပစ္စည်းဥစ္စာ ပြည့်စုံချမ်းသာသူ ဆိုသည့် သဘောကို ‘ကောင်းကြွယ်ကုံင၊ မြောက်မြား’ ဟူသော အနက်ချင်းတူသည့် စကားလုံးများကို စုစည်းရေးဖွဲ့ခြင်းဖြင့် ဆိုလိုချက် ထင်ရှားစေသည်။ ဆွေမျိုးများ၊ မိတ်ဆွေများကို ပေးကမ်းခြင်းသည် ၃၈ ဖြာ မင်္ဂလာတရားတော်၌ ပါရှိသည်။ ဘုရားဟောတရားတော်ကို နှလုံးသွင်း၍ မြန်မာမှုအတွေး၊ မြန်မာမှုလေ့အဖြစ် ရေးဖွဲ့တင်ပြထားသည်။ နိမ့်ကျသော ဆွေမျိုးများကို ပေးကမ်းရာ၌လည်း ဆရာကို ဦးထိပ်ထားရမည်ဟု ပါရှိသည်။ မြန်မာ့လူမှုအဖွဲ့အစည်းတွင် ဆရာကို ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၊ မိဘ၊ ဆရာသမား ဟူ၍ အနန္တော၊ အနန္တငါးပါးထဲတွင် တစ်ပါးအပါအဝင်အဖြစ် အလေးထားရှိသောကြောင့် မြန်မာလေ့သဘောပါအောင် ဖွဲ့သည်။ ကြီးစဉ်ငယ်လိုက် ရှိသေ

^၁ အုန်းညို၊ ရင်၊ ၁၉၆၅၊ ၂၄။

ဂါရဝထားတတ်ရန်လည်း ညွှန်ပြထားသည်။ စာဆို ရှင်အုန်းညိုသည် ဆွေမျိုး အချင်းချင်းကို ရိုင်းပင်းကူညီတတ်သည့် မြန်မာမှုစိတ်ထားနှင့် မြန်မာမှု အမူအရာကို ပေါ်လွင်အောင် 'အမှုကြီးငယ်၊ ချမ်းအောင်ကယ်၍၊ ကိုးကွယ်ချီချ၊ ရိပ်ခိုရလျက်' ဟု အလွန်သိမ်မွေ့လှသော စကားလုံးများနှင့် ရေးဖွဲ့ခဲ့သည်။

ပုဂံခေတ် ညောင်ရမ်းကြီးသမီးကျောက်စာ၌ ဆွေခုနစ်ဆက်၊ မျိုးခုနစ်ဆက် ကဲ့ရဲ့ရာ မရှိသော ဟု သုံးထားသည်။ ပုဂံခေတ်မှစ၍ မြန်မာတို့သည် အမျိုးဂုဏ်ကို ဆွေခုနစ်ဆက်၊ မျိုးခုနစ်ဆက်ဖြင့် ချီ၍ ပြောလေ့ရှိသည့် သဘောပါသည့် ဥပမာ အလင်္ကာက အကြောင်းအရာနှင့် လိုက်ဖက်သည်။ မေတ္တာတရားကို အရင်းခံသည်။ မင်္ဂလာတရားတော်နှင့်အညီ ဆွေမျိုးမိတ်သင်္ဂဟအပေါင်းတို့အား မိမိတို့တတ်စွမ်းသမျှ ထောက်ပံ့လေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ လူသားအချင်းချင်း၊ ရိုင်းပင်းကူညီတတ်ကြောင်း ကောင်းသတင်းသည် သရက္ခန်စန္ဒကူး ရနံ့မွှေးပျံ့နေကြောင်း သရက္ခန်ရနံ့ဖြင့် ဥပမာပေး ရေးဖွဲ့ထားသည်။ သစ်တစ်ပင်ကောင်း ငှက်တစ်သောင်း နားရသကဲ့သို့ လူသား အချင်းချင်း တစ်ယောက်ကောင်းက တစ်သောင်းကုဋေ ငြိမ်းကုန်လေသည်ဟု အသိပေး ထားသည်မှာ အင်းဝခေတ် အချင်းချင်း ရိုင်းပင်းကူညီတတ်သော မြန်မာမှုလေ့ကို တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

ကိုးခန်းပျို့

ကိုးခန်းပျို့ကို ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ (၈၃၀-၈၉၂)က ၁၅၂၆ ခုနှစ်တွင် ရေးသား ဖွဲ့ဆိုပြီးပါသည်။ ဆရာတော်သည် ဇာတကပျို့ ကဗျာလမ်းသစ်ကို ဦးဆောင် ဖောက်လုပ်ခဲ့သည်။ စတုဓမ္မသာရ ကိုးခန်းပျို့သည် ပျို့စာပေသမိုင်းတွင် အထူး ထင်ရှားသော ပျို့တစ်စောင် ဖြစ်ပါသည်။ ခမည်းတော်မှာ ဟံသာဝတီ ရာဇာဓိရာဇ်မင်း၏ သမီးတော်၊ မွန်ဘုရင်မ ရှင်စောပု၏တူသမက်၊ ပုသိမ်စား ဗညားအိမ်၏မြေး၊ ဓမ္မပါလအမတ်၊ မယ်တော်မှာ အင်းဝမြို့ ပထမမြို့တည်နန်းတည် ဘုရင် သတိုးမင်းဖျား၏ သမီးတော်စောနန်း၏မြစ် ဖြစ်၏။ အင်းဝဇာတိဖြစ်ပြီး ငယ်အမည်မှာ မောင်မောက် ဖြစ်သည်။

ဆရာတော်သည် မိမိ၏မိဘသဖွယ်ဖြစ်သော ဒုတိယဘုရင်မင်းခေါင်၏ တိုက်တွန်းမှုကြောင့် ဤပျို့ကို ရေးသားခဲ့ကြောင်း သိရသည်။ ဆရာတော်သည် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းတစ်ပါးဖြစ်သော်လည်း ငယ်စဉ်ကပင် နန်းရင်ပြင်တွင် ကြီးခဲ့ရသူလည်း ဖြစ်သည်။ သံယောဇဉ် အနှောင်အဖွဲ့ရှိခဲ့သူလည်း ဖြစ်သည်။ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏ စာပေများသည် လောကကြောင်းနှင့် ဓမ္မကြောင်း ပူးတွဲခွာတွဲ

ရှိသည့်အတွက် ထန်းသမားရင်ဘတ်နှင့်တူကြောင်း၊ ရှင်မဟာသီလဝံသ၏ စာပေများမှာမူ ဓမ္မကြောင်းနှင့် အမြဲကပ်နေသည့်အတွက် လိပ်ရင်ဘတ်နှင့်တူကြောင်းဆိုစကား ရှိသည်။

စာဆို ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရသည် စတုဓမ္မသာရခေါ် ကိုးခန်းပျို့ကို ရေးဖွဲ့ခဲ့သည်။ ဘုရားလောင်း ဟတ္ထိပါလနှင့်တကွ ညီနောင်လေးပါး ဟောကြားသော တရားတော်များကို ရည်ရွယ်၍ စတုဓမ္မသာရပျို့ဟု ခေါ်သည်။ အခန်း(၉)ခန်းပါ၍ ကိုးခန်းပျို့ဟုလည်း ခေါ်သည်။ ထိုပျို့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ တောထွက်ခြင်း ပါရမီကို ဦးတည်သည်။ သို့ရာတွင် စာဆိုသည် အင်းဝခေတ်လူငယ်များ ပညာကို အလေးထားစေလိုသော စေတနာဖြင့် ဖခင် ပုဏ္ဏားကြီးနှင့် ဘုရားလောင်း ဟတ္ထိပါလတို့ အပြန်အလှန် စကားပြောခန်းတွင် ပညာရှိခြင်း၏အကျိုးနှင့် ပညာမဲ့ခြင်း၏ဆိုးကျိုးတို့ကို အကျယ်တဝင့် ဖွဲ့ဆိုလမ်းညွှန်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ပုဏ္ဏားကြီး၏ ဇနီးမယားဖြစ်သော ဟတ္ထိပါလ၏ မိခင် ပုဏ္ဏေးမကြီး၏ အိမ်မှုကိစ္စအဝဝကို ကြီးကြပ်စီမံပုံများကို ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့ထားသည်။ အင်းဝခေတ်တွင် ရက်ကန်းရက်ခြင်းလုပ်ငန်း စသည့် မြန်မာ့မှုများ ပါအောင် ဖွဲ့သည့်အပြင် အင်းဝခေတ် အမျိုးသမီးများ၏ပုံရိပ်ကိုလည်း ထင်ဟပ်ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ပုဏ္ဏေးမကြီးက ကြီးကြပ်စီမံ၍ အိမ်တွင်းမှုလုပ်ငန်းဖြစ်သည့် မြန်မာ့ရက်ကန်းလုပ်ငန်းမှ ဝါဖန်သံ၊ ဝါကြိတ်၊ ချည်ဝင့်သံတို့ဖြင့် တစ်ရံမပြတ် တည်ညံ့ ရှိပုံ၊ ချည်ချခြင်း၊ ရက်ကန်းရက်ခြင်း၊ အမှုသုံးပါးလုံး စုံလင်စွာ လုပ်ကိုင်ကြပုံတို့ကိုလည်း ဖွဲ့ဆိုထားသည်မှာ လွန်စွာနှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းလှသည်။^၁

“ဗိုင်းမှုဝါမှု၊ မြည်စေတုသို့၊ ဖန်ပြုဖျစ်ကြိတ်၊ အိမ်လုံးဆိတ်မျှ၊
မဆိတ်မညံ၊ ချည်ဝင့်သံလည်း၊ တစ်ရံမပြတ်၊ ချားရဟတ်နှင့်၊
ချည်သွတ်မချာ၊ ချည်စာယူထ၊ မအားကြတည့်၊ ချည်ချချည်ရှယ်၊
လုပ်ဖွယ်မပျက်၊ လက်ရက်ယှဉ်ခုံ၊ သုံးပါးစုံလျက်၊ ပြောဟုံများစွာ၊
ပြောက်ထိုးမှာလည်း၊ အဝါအရွှေ၊ ပြာချေဖြူနီ၊ ဤကားဤနှင့်
ဤသို့တင့်ဟု”^၂

အင်းဝခေတ် အမျိုးသမီးတို့၏ ရက်ကန်းပညာ အတတ်ဆိုင်ရာ ချည်ငင်ပုံ၊ ချားရဟတ်တွင် ချည်သွတ်ပုံ၊ ချည်ချ ချည်ရှယ်ကြပုံ၊ အထည်တွင် ချည်ရောင်စုံတို့ဖြင့် ပန်းပြောက်ထိုးကြပုံ စသည့် အိမ်တွင်းမှု၊ မြန်မာမှု မြန်မာ့ဟန်ကို အနုစိတ်ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

^၁ မင်းယုဝေ၊ ၂၀၀၅၊ ၁၃။

^၂ ရဋ္ဌသာရ၊ ရှင်မဟာ၊ ၁၉၅၈၊ ၁၄၇။

အရောင်းအဝယ်ရာတွင် အကြွေးကို ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် အတိအကျ မှတ်သားကာ ရောင်းဝယ်လေ့ရှိကြောင်းကို ဟတ္ထိပါလ၏မိခင် ပုဏ္ဏေးမကြီး၏ စီးပွားရေး၌ ကျွမ်းကျင်ပုံ အဖြစ်-

“လယ်ခွန်လယ်နက်၊ ကုန်တွက်သိလှ၊ ကြွေးမြီချသည်၊ ဤမျှ
မည်သူ၊ ယူသည်သက္ကရာဇ်၊ ဤနှစ်အစ၊ ဤလဆန်းဆုတ်၊
ဥပုတ်ပဝါ၊ ဤအခါဟု၊ မှန်စွာရေးထပ်၊ ကမ္မည်းတပ်၍၊
အဝင်အကြွေး၊ အရင်းအပွား၊ မှတ်သားမိအောင်၊ သတိဆောင်လျက်”^၁

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် ကြွေးမြီချခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် အတိအကျ မှတ်သားပုံကို ‘ယူသည့် သက္ကရာဇ်၊ ဤနှစ်အစ၊ ဤလဆန်းဆုတ်၊ ဥပုတ်ပဝါ’ ဟု အသေးစိတ် ရေးဖွဲ့ထားပြီး ၊ စာချုပ်စာတမ်းသဖွယ် မှတ်ပုံတင်ပုံကို ‘မှန်စွာရေးထပ်၊ ကမ္မည်းတပ်’ ဟူသော အသုံးဖြင့် တိကျစွာ ရေးသားဖွဲ့ထားပါသည်။ ငွေအရင်းအမြတ်စာရင်းကိုလည်း သတိထားစဉ်းစားချင့်ချိန် လုပ်ဆောင်ပုံကို ‘မှတ်သား မိအောင်၊ သတိဆောင်လျက်’ ဟူသော စကားသုံးတို့ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့ကောင်း တို့ကြောင့် အင်းဝခေတ်က ကုန်ရောင်းရာတွင် လက်ငင်းသာမက အကြွေးချရောင်းပုံ၊ ရောင်းသည့်အခါ စာချုပ်သဖွယ် ကမ္မည်းမှတ်တမ်းတင်ကြပုံ၊ အယူအပေး အတိုး အပွားကိစ္စများကိုလည်း မှတ်တမ်းတင်ထားပုံ စသည့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပုံ ဆောင်ရွက်နည်း အခြေအနေ၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ဆိုင်သော အကြောင်းအရာ ဓလေ့ များဖြင့် သိရှိမှတ်သားရပါသည်။

ဤပျို့တွင် ရဟန်းပြု တောထွက်လိုသော သားများနှင့် ပညာသင်ယူပြီး၍ တိုင်းပြည်ကို မင်းပြုအုပ်ချုပ်စေလိုသော ဖခင်တို့၏ အခြေအတင်အကြောင်းပြချက် များသည် လောကုတ္တရာရေးရာနှင့် လောကီရေးရာတို့ကို နှိုင်းယှဉ်တင်ပြထားသည်မှာ ထင်ရှားပြည့်စုံလှသည်။ ယနေ့တိုင် မြန်မာတို့လက်သုံးပြုနေသည့် ‘ပညာရဲရင့်၊ ပွဲလယ်တင့်’^၂၊ ‘သားတို့ရုပ်ရည်၊ သီတာမည်သား၊ ရေကြည်ချမ်းမြ၊ တစ်ပေါက်ကျက၊ မိဘတို့ဝမ်း၊ ငြိမ်းစတမ်း’^၃ ဟူသော ဆိုရိုးစကားတို့သည် ကိုးခန်းပျို့လာ မြန်မာမှု စကားများပင် ဖြစ်သည်။

^၁ ရန္တသာရ၊ ရှင်မဟာ၊ ၁၉၅၈၊ ၁၅၀။

^၂ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၁၉၉၆၊ ၁၁၇။

^၃ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၁၇၊ ၆၀။

ဘုံခန်းပျို့

ဘုံခန်းပျို့ကို ရှင်မဂ္ဂသမာဓိ (၈၄၁-၉၁၄)က ၉၀၄ ခုနှစ်တွင် ရေးဖွဲ့စပ်ဆိုပြီး ပါသည်။ အဖမှာ နတ်မောက်မြို့စား ဘယကျော်သူ ဖြစ်၏။ အမိအမည်ကိုကား မသိရ။ ဒီပဲယင်းမြို့ အရှေ့တောင် လက်ကန်ဖျားရွာဇာတိ၊ ငယ်မည် မောင်နိုး ဖြစ်၏။

ဘုံခန်းပျို့သည် နိပါတ်တော်လာ နေမိဇာတ်တော်ကြီးကို ဖွဲ့ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ မာတလိက ငရဲပြည်နှင့်နတ်ပြည်ကို ဖြတ်သွားရမည်ဖြစ်၍ မည်သည့်အရပ် ဒေသကို ဦးစွာလေ့လာလိုကြောင်း မေးမြန်းလျှောက်ထားလေလျှင် နေမိမင်းသည် မကောင်းမှုပြု၍ ငရဲရောက်ခြင်း ငရဲပြည် ဦးစွာလေ့လာ၍ မိဘလုပ်ကျွေးခြင်း၊ ကောင်းမှုပြု၍ နတ်ပြည်ရောက်ခြင်းဖြစ်သည့် နတ်ပြည်ကို လေ့လာလိုကြောင်း ပြန်ကြား၏။ ပါရမီတော်ခန်းနှင့် နေမိဘုံခန်းပျို့သည် ခက်ခဲနက်နဲသည့်အတွက် 'ပါရမီ မသိနှင့်၊ ဘုံခန်း မစမ်းနှင့်' ဟု ဆိုရိုးရှိသကဲ့သို့ နေမိဘုံခန်းပျို့နှင့် ငရဲခန်းပျို့ တို့၏ရေးပုံကို 'ဘုံခန်းလည်း မြောက်လွန်းသည်၊ ငရဲခန်းလည်း ခြောက်လွန်းသည်' ဟု ဆိုရိုးရှိပါသည်။

ဘုံခန်းကမြောက်လွန်းသည်ဟူသော ရှေးအစဉ်အလာစကားကို ထောက်ခြင်း အားဖြင့် ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ၏စာ ကျော်စောကြောင်း၊ ရှင်လူအများ နှစ်သက်ကြကြောင်း ထင်ရှားလှသည်။ သူ၏စာဆိုဉာဏ်သည် သဘောအားဖြင့် ပန်းချီဆရာတို့၏ ဉာဏ်နှင့် တူသည်ဟု ယူဆသည်။ ရုပ်လုံးဖော်ခြင်း၊ အရောင်စပ်ခြင်း အရာတို့တွင် အထူးသဖြင့် တူသည်။^၁

သက္ကရာဇ် (၈၈၈)တွင် အင်းဝ ပျက်သည်။ အင်းဝကို သိုဟန်ဘွား အုပ်ချုပ်သည်။ သိုဟန်ဘွား အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် သာသနာမေးမှိန်၍ လူတို့အကျင့်ပျက်လာသည်ကို နေမိငရဲခန်းပျို့ သက္ကရာဇ် (၉၀၀)ပြည့်နှစ်နှင့် ခြောက်လှန့်ပြီးနောက် သာသနာဖွံ့ဖြိုးရေး အတွက် ကုသိုလ်တရားကို လှုံ့ဆော်သောအားဖြင့် ယခု နေမိဘုံခန်းပျို့ သက္ကရာဇ် (၉၀၄)ကို ရေးသားခြင်း ဖြစ်သည်။ ကုသိုလ်မှုကို ဦးတည်၍ သာသနာတော် အရောင် ပြန်လည်ထွန်းလင်းရေးကို ရှေးရှုရေးဖွဲ့သော ပျို့ဖြစ်သည်။ တိုင်းပြည်ပျက်၍ ခေတ်ဆိုး ခေတ်ကျပ်၌ နေရစဉ်တွင် ပြည်သူများအနေနှင့် ကောင်းမှုပြု၍နေတတ်ရန် လမ်းညွှန် ထားသည်။ ဗီရဏီနတ်သမီးအလောင်း မိန်းကလေးသည် သူတစ်ပါး၏ကျေးကျွန် ဖြစ်ပါလျက်နှင့် ဒါန သီလတို့ကို ဆောက်တည်ကျင့်သုံးပုံကို ပေါ်လွင်အောင် ဖွဲ့သည်။ ထိုသဘောကို-

^၁ ဇော်ဂျီ၊ ၂၀၀၄၊ ၁၇။

“သူ့ကျွန်ဖြစ်လျက်၊ သူ့အိမ်ထက်ဝယ်၊ သူ့လက်မကင်း၊ သူ့အချင်းလည်း၊
ဝါတွင်းဝါပ၊ စောင့်သီလနှင့်၊ ညဟူသရွေ့၊ ဩဇာငွေလည်း၊
မတွေ့မွတ်သိပ်၊ သူ့အိမ်ရိပ်တွင်၊ အိပ်လည်းရှိခိုး၊ ဆောက်တည်
နိုးက၊ ပုထိုးစာတီ၊ လက်အုပ်ချီ၍၊ ပီပီလာလာ၊ မေတ္တာတိုးလျက်၊
လေ့ကျက်တွတ်တွတ်”^၁

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် အစေအပါးဖြစ်လင့်ကစား ဝါတွင်း ဝါပ ဥပုသ်
သီလ စောင့်ထိန်းလျက်ရှိပုံ၊ သူ့အရိပ်ကို ခိုကိုးရသည့်အတွက် ကျေးဇူးသိတတ်ပုံ
တို့ကို ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ဥပုသ်စောင့်ပုံကို ‘ဝါတွင်း ဝါပ၊ စောင့်သီလ’ ဟူ၍
လည်းကောင်း၊ ညအခါ၌ မည်မျှပင် ဆာလောင်မွတ်သိပ်ပါသော်လည်း စားလေ့
မရှိပုံကို ‘ညဟူသရွေ့၊ ဩဇာငွေလည်း၊ မတွေ့မွတ်သိပ်’ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ညတိုင်း
ဘုရားရှိခိုး၍ မေတ္တာဘာဝနာ ပွားများရွတ်ဆိုနေပုံကို ‘ပီပီလာလာ၊ ‘တွတ်တွတ်’
ဟူသော အသံပြလုံးထပ်စကားသုံးတို့ဖြင့်လည်းကောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့ကောင်း
များကြောင့် မြန်မာတို့၏ ချစ်စဖွယ်မြန်မာမှုလေ့ကို မြင်တွေ့လာစေပါသည်။

“ရတတ်သမျှ၊ ဒါနပေးစွန့်၊ ဝေခြမ်းဖြန့်လျက်၊ သန့်သန့်
သက်သက်၊ စိတ်ထက်ဖြောင့်ဖြောင့်၊ သီလစောင့်ဟု၊ မင်းကောင်း
အရိုး၊ စောသတိုးလျှင်၊ စေ့ပျိုးဝန်းလျား၊ လူအများကို၊ တရား
ထိန်းကျောင်း၊ ညှိရုံးပေါင်းသည်”^၂

သီလစင်ကြယ်စွာဆောက်တည်ပုံကို လုံးထပ်စကားလုံးတို့ဖြင့် ဖွဲ့သည်။
လူအများအား သီလဆောက်တည်ရန် ညွှန်ပြသည်ကို သစ်ပင်မျိုးစေ့ချ စိုက်ပျိုးပုံ၌
တင်စားကာ ‘စေ့ပျိုးဝန်းလျား’ ဟု ဖွဲ့သည်။

မင်းကြီးက ပြည်သူတို့အား ညှိနှိုင်းစည်းရုံးစေသည်ကို ‘ညှိရုံးပေါင်းသည်’ ဟု
ကျစ်လျစ်ထိမိသော ဩဇာဏ်မြောက်အသုံးဖြင့် ဖွဲ့သည်။ ထိုသို့ဖွဲ့ဆိုထားသည့်အတွက်
ပြည်သူတို့အပေါ် မင်း၏လမ်းညွှန်ချက် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာပေသည်။ တိုင်းပြည်
ပျက်စီးပြိုလဲနေချိန်တွင် မင်းရောပြည်သူပါ ဒါန၊ သီလ စောင့်စည်းကျင့်သုံးရန်
ဗုဒ္ဓဘာသာ မြန်မာတို့၏ အတွေးအမြင်များနှင့် ဆောင်ရွက်ကြပုံ၊ စည်းရုံးကြပုံများကို
ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ထိုအဖွဲ့ကောင်းများသည် မြန်မာ့ချစ်စဖွယ် လူမှုလေ့ မြန်မာမှု
စရိုက်ကို ထင်ရှားလာစေပါသည်။ နတ်ဘုံနတ်နန်းကို ဖွဲ့ရာ၌လည်း-

^၁ အဂ္ဂသမာဓိ၊ ရှင်၊ ၂၀၁၅၊ ၅၈။

^၂ အဂ္ဂသမာဓိ၊ ရှင်၊ ၂၀၁၅၊ ၁၃၅။

“မိုးဝပြင်ဝယ်၊ တုရင်ကမောင်း၊ မွန်ခေါင်းစုလစ်၊ သရစ်သွန်းသွန်း၊
ထက်ဝန်းပြဲ့ပြဲ့၊ ကောင်းကင်နွဲ့မျှ၊ တစ်ဆယ့်နှစ်ယူဇန၊ အခန့်
တလျက်၊ ကျယ်စွာနံလျား၊ တစ်ကျွန်းအားသို့၊ ပတ္တမြားစီဖြောင့်၊
ခြင်္သေ့စောင့်သား၊ ရှစ်ထောင့်ခုံမြင့်၊ ကျည်းရွက်ဖွင့်လျက်၊ ငါးဆင့်
ဘုံမွန်၊ ရွှေဗိမာန်နှင့်”^၁

ဟု ဖွဲ့ဆိုခဲ့သည်။

ဘုံခန်းပျို့၌ ဗီရဏီနတ်သမီး၏ ဘုံဗိမာန်သို့ နေမိမင်းကြီးသည် ကောင်းကင်
ခရီးဖြင့် ရောက်ရှိသွားသည်။ နေမိမင်း၏ ရှေ့မိုးကောင်းကင်တစ်ခွင်၌ ဒေါင်းရင်ဘတ်ပုံ
တုရင်၊ ကမောင်းအချွန်ကလေးများ၊ စုလစ်အထွတ် အဆင်တန်ဆာများကို တွေ့ရသည်။
သရစ်တို့မှာ ထောင်နေပြီးလျှင် ကမောင်းတို့ လဲနေသည်။ ဗိသုကာအဆင်တန်ဆာ
တို့မှာ များပြားလှသည်။ ကောင်းကင်တစ်ခွင်လုံး ယိမ်းနွဲ့လှမှု ဖြစ်နေသည်။ ထိုသို့
တန်ဆာဆင်ထားသော တန်ဆောင်းပြာသာဒ်ကြီးသည် တစ်ဆယ့်နှစ်ယူဇနာမျှ ရှိပါသည်။
ကျွန်းကြီးတစ်ကျွန်း ကောင်းကင်၌ ဖြစ်ပေါ်နေသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ ပတ္တမြားတို့
အမြောင်းမြောင်း စီခြယ်ထားသော ထောင့်ချိုးတစ်ခုစီ၌ ခြင်္သေ့တစ်ကောင်စီ စောင့်နေ
ပါသည်။ ထိုသို့အားဖြင့် ထောင့်ရှစ်ခု ရှိပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော နတ်ဘုံနတ်နန်း
အဆင်တန်ဆာများကို စာဆို ရှင်အဂ္ဂသမာဓိသည် အင်းဝခေတ်၏ နန်းတော်၌ရှိသော
မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အဆင်တန်ဆာများကို ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့ထားခြင်းဖြင့် ဗီရဏီ
ဘုံခန်းလာ နတ်ဘုံနတ်နန်းများသည် အင်းဝခေတ် မြန်မာမှုလက်ရာမှတ်တမ်းများ
အဖြစ် တွေ့ရပါသည်။

“သွေးစုန်းမျက်မည်း၊ ခြည်းရရည်းလျှင်၊ စုလည်းငုံသစ်၊
ကုံးသွယ်နစ်လျက်၊ သရစ်ရွှေညွန့်၊ တွန့်ရရွန့်တည့်၊ စီတန့်
မျက်ကောင်း၊ ရွှေနားတောင်းလည်း၊ ရောင်မောင်းပြက်ပြက်”^၂

စာဆို ရှင်အဂ္ဂသမာဓိသည် အင်းဝခေတ် အမျိုးသမီးတို့၏ ဆင်ယင်ထုံးဖွဲ့ပုံကို
နေမိဘုံခန်းပျို့တွင် ဗီရဏီနတ်သမီးနှင့် ရံရွှေတော်တို့၏ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုများနှင့်
ဖော်ပြထားပါသည်။ နတ်သမီးသည် စုလည်းထုံးကို ထုံးထားသည်။ ထိုစုလည်းထုံးတွင်
အသွယ်သွယ်သော နဝရတ်ကိုးပါးတို့ စီခြယ်မြှုပ်နှံထားသည်။ ထိုစုလည်းထုံး
ဆံပင်ပုံလေးသည် ကျောက်မျက်ရတနာ ကိုးပါးကြောင့် အရောင်တဝင်းဝင်းနှင့်
လှုပ်လှုပ်ရှားရှား ရှိနေသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အင်းဝခေတ် အမျိုးသမီးတို့၏

^၁ အဂ္ဂသမာဓိ၊ ရှင်၊ ၂၀၁၅၊ ၂။

^၂ အဂ္ဂသမာဓိ၊ ရှင်၊ ၂၀၁၅၊ ၅။

ခေတ်ကြေးမုံပြ ဝတ်စားဆင်ယင်ထုံးဖွဲ့မှုအလှ မြန်မာမှုအချို့ကို စာဆိုက မီးမောင်းထိုးပြသည်။

“အဆန်းဆန်း၊ ရွှေကျီးရန်းနှင့်၊ မကန်းခံတွင်း၊ ခြင်္သေ့နင်းလျက်၊
ပြောက်ကွင်းရေးချဲ့၊ နွဲ့ရတွဲ့တုံ၊ ကယ်တဲ့ရောင်တွေ၊ ခြူးညွန့်
ခွေလျက်၊ ရဝေစိုက်ထား၊ မိုက်မှောင်တားလည်း၊ ဝန်းလျားနံညီ”^၁

ဗီရဏီနတ်သမီး၏ဘုံခန်းတွင် ကျီးရန်းဟုခေါ်သော ပြာသာဒ်အဖျားတွင် ထုလုပ်ထားသော အပြောက်အမွမ်းတို့သည် အလွန်ဆန်းကြယ်လှသည်။ စုလစ်မွန်းချွန်တို့တွင် မကာရဟူသော မကန်းငါး၏ ခံတွင်း၌ ခြင်္သေ့နင်းထားသကဲ့သို့ ပုံများဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသည်။ ကျီးရန်းအားလုံးရှိ ပန်းများသည် အမြောင်းလိုက် အကျင်းလိုက် ရှိသည်။ ပန်းလက်ရာများသည် ပျော့ပျော့ပျောင်းပျောင်း ရေးခြယ်ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထို့ပြင် ခြူးပန်းတို့ရှိ အုံကြွနေသော အညွန့်တို့မှာလည်း အခွေလိုက် ရှိသည်။ နန်းတော်ထိပ်တွင် စိုက်ထားသော ရဝေတိုင်လည်း ရှိသည်။ စိန်ဖူးငှက်မြတ်နားတို့ စိုက်ထားသော ထိုရဝေတိုင်သည် နန်းတော်တစ်ခုလုံးကို လင်းလက်နေစေသည်။ ဤသို့လျှင် ပျို့စာဆိုသည် အလျဉ်းသင့်ရာရာတို့ကို အနုစိတ်၊ အသေးစိတ်ဖွဲ့၍ နတ်ဘုံနတ်နန်းတို့၏ အဆောက်အအုံဖွဲ့ပုံ မြန်မာတို့၏ ဗိသုကာပညာမျိုးစုံကိုပါ ချီးမြှောက်သော ပျို့ဟုလည်း ယူနိုင်ပါသည်။

နဝရတ်ပျို့

နဝရတ်ပျို့ကို ရှင်ဣန္ဒဂုတ္တ (၈၆၀-၉၂၀ခန့်)က ၁၈၈၈တွင် နီတိပျို့အဖြစ် ရေးပြီးပါသည်။ ရှင်မဟာသီလဝံသ၏ တပည့်ဖြစ်ကြောင်းမှအပ မိဘမည်ရည် မျိုးရိုးဇာတိကို မသိရပါ။

မဇ္ဈိမဒေသ ဥဇ္ဇေနီပြည်တွင် သီရိဝိဇ္ဇာမာဒိကျမင်းကြီး စိုးစံတော်မူသည်။ ဝိဇ္ဇာမင်းကြီးတွင် ပညာရှိသုခမိန် ကိုးပါးရှိသည်။ ထိုသုခမိန်ဆရာကြီးများက မင်းကြီးအား မိမိတို့ အဆုံးအမပေးလိုရာကို တစ်ဦးလျှင် တစ်ဂါထာစီ လျှောက်တင်ကြသည်။ ဤသြဝါဒကိုးခု နီတိကိုးခုကို နဝရတ်ကိုးပါးဟု တင်စားခေါ်ကြသည်။ နီတိကျမ်းကိုလည်း နဝရတ်ကျမ်းဟု ခေါ်ကြသည်။ ရှင်ဣန္ဒဂုတ္တသည် သက္ကတဘာသာဖြင့်ရှိသော နဝရတ်ကျမ်းကိုမှီး၍ ပျို့ကို ရေးသည်။^၂

^၁ အဂ္ဂသမာဓိ၊ ရှင်၊ ၂၀၁၅၊ ၅။

^၂ တင်မောင်ဌေး၊ ဦး၊ ၂၀၀၇၊ ၂၉၂။

နဝရတ်ပျို့သည် ရတနာနှင့်တူသော ကိုးပါးသော ဂါထာတို့ကို အကြောင်းပြု၍ ပျို့ရေးဖွဲ့ထားသောကြောင့် နဝရတ်ပျို့ဟု အမည်တွင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရှင်ဣန္ဒဂုတ္တသည် မင်းဆရာကိုးပါး၏စကားကို စစ်ကိုင်းစည်သူကျော်ထင်မင်းကြီးအား ရှေးဆရာများ နည်းတူ ထပ်ဆင့်ညွှန်ကြားပြခြင်းသာ ဖြစ်သည်။

လူတို့ ဒေါသတရား ထိန်းချုပ်တတ်စေရန်သာမက ဒေါသကြီးသူ၊ မိုက်သောသူ တို့လည်း ပေါင်းသင်းဆက်ဆံနိုင်စေရန် လမ်းညွှန်ချက်ကို နဝရတ်ပျို့တွင်-

“မိုက်ရှာမောဟ၊ ဒေါသဖျက်ဆီး၊ သူအိုကြီးမူ၊ မိုးမိုးလည်လည်၊
ချီးမွမ်းရည်နှင့်၊ နှုတ်ချည်လျောက်လျား၊ လိုလိုက်ငြားက၊
ထိုအားမကြာ၊ ရွရွပါသည်၊ ယှဉ်လာတွယ်တွယ်မှီမှီတည်း”^၁

ဟုလည်းကောင်း

“လွန်မြတ်ဒေါသ၊ ဥမ္မတ္တသို့၊ မိုက်လှတုံငြား၊ သူတို့အားကား၊
စကားသံချို၊ အလိုလိုက်လိုက်၊ ဆိုကကြိုက်၏”^၂

ဟုလည်းကောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် ဒေါသကြီးသူတို့အား အထိုက် အလျောက် ချီးမြှောက်ပြောဆိုခြင်း၊ ထိုသူတို့၏ အလိုကိုလိုက်၍ အညင်အသာ ပြောဆိုခြင်းဖြင့် မိမိအလိုသို့ ပါနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း ညွှန်ပြထားပါသည်။ ပထမ အဖွဲ့တွင် ဒေါသကြီးသော လူမိုက်ကို လည်လည်ပတ်ပတ်နှင့် ချီးမွမ်းစကားဆိုပြီး အလိုလိုက်ပါက ထိုသူသည် မိမိအလိုသို့ ပါနိုင်ပုံကို ‘မိုးမိုးလည်လည်’၊ ‘ရွရွပါသည်’၊ ‘ယှဉ်လာ တွယ်တွယ်မှီမှီ’ ဟူသော လုံးထပ်အသုံးတို့ဖြင့် သိသာထင်ရှားလာစေ ပါသည်။ ဒုတိယအဖွဲ့တွင် အလွန်ဒေါသကြီးသူ ဖြစ်ပျက်တတ်ပုံကို အရူးနှင့်ခိုင်းနှိုင်း ဥပမာပေးကာ ‘ဥမ္မတ္တသို့’ ဟု ဥပမာအလင်္ကာဖြင့် ဖွဲ့ဆိုတန်ဆာဆင်ထားပါသည်။ အထက်ပါ လုံးထပ်အသုံး၊ အလင်္ကာမြောက်အသုံးတို့ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားသည့်အတွက် ထိုခေတ်က ဒေါသကြီးသောသူတို့အား ဆက်ဆံရာ၌ အဆင်ပြေစေရန် ညွှန်ကြား ထားသည့် လမ်းညွှန်ချက်များ ပေါ်လွင်လာစေပါသည်။ စရိုက်ဖော်အဖွဲ့များနှင့် လိုက်ဖက်သော စကားသုံးများကြောင့် ဆိုလိုချက်ထင်ရှားလာပါသည်။

“သိပညာဟု၊ ဖွေလာမကြွင်း၊ စီးနင်းဟန်ပန်၊ မပွန်မမီ၊
ရှေးချီနောက်မေ၊ ဆိုလေ့မကျွမ်း၊ ခပ်နှမ်းထွေးယူ၊ အတလူသား၊

^၁ ဣန္ဒဂုတ္တ၊ ရှင်၊ ခုနှစ်မပါ၊ ၂၄။

^၂ ဣန္ဒဂုတ္တ၊ ရှင်၊ ခုနှစ်မပါ၊ ၂၅။

ထိုသူမျိုးပြား၊ သူကောင်းသားတို့၊ စီးပွားမကျန်း၊ ပွင့်ပေါက်ပန်းနှင့်၊
နှုန်းနှုန်းကြထိုက်၊ မောဟမိုက်သည်၊ လူ၌ဤသည် ရယ်ဘွယ်တည်း”

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

ပညာမသင် မလေ့လာသူတို့ကို နှိမ့်ချ၍ အသောသူ၊ အရူးဟု သဘောထားကြောင်းကို ‘ခပ်နှမ်းထွေးယူ၊ အတလူသား’ ဟူသောအသုံး၊ ထိုသူတို့၏ စီးပွားခိုင်မာမှု မရှိပုံကို ‘စီးပွားမကျန်း’ ဟူသောအသုံး၊ လှပပြီး အသုံးမဝင်သော ပန်းနှင့်ခိုင်းနှိုင်းကာ ‘ပွင့်ပေါက်ပန်းနှင့်၊ နှုန်းနှုန်းကြထိုက်’ ဟူသောအသုံးတို့ဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသောကြောင့် ပညာမသင်သူတို့ လူ့ဘဝ၌ တန်ဖိုးမဲ့ပုံမှာ ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာပါသည်။ ထိုအဖွဲ့၏ နောက်ဆုံးတွင် ပညာမတတ်သူတို့သည် မောဟမှောင်မိုက် ဖုံးလွှမ်းတတ်ပြီး လူအပေါင်း၏ ရယ်ဖွယ်ဖြစ်ကြောင်းကို ရေးဖွဲ့ထားသည့်အတွက် ပို၍ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာစေပါသည်။

ပညာမဲ့ခြင်းအပြစ်ကို ဖော်ပြ၍ ပညာသင်ချင်လာအောင် စည်းရုံးဆွဲဆောင်ထားသော မြန်မာ့ပညာရေးဆိုင်ရာ မြန်မာမှုအသိအမြင် တိုးပွားစေပါသည်။

လောကသာရပျို့

လောကသာရပျို့ကို ကန်တော်မင်းကျောင်းဆရာတော် ဖွဲ့ဆိုပါသည်။ ဆရာတော်သည် စစ်ကိုင်းစီရင်စု မြင်းမူမြို့မှ နှစ်တိုင်ခန့်အကွာ ထီးဆောင်းရွာ မြောက်ဘက် ကန်တော်ရွာဇာတိ ဖြစ်ပါသည်။ ဖွားသက္ကရာဇ်နှင့် မယ်တော် ခမည်းတော်တို့၏ အမည်နာမများကိုမူ မသိရပါ။

လောကသာရပျို့ဆိုသည်မှာ ‘လောကအတွက် အနှစ်သာရရှိသော ပျို့’ ဟု အနက်ဆောင်ပါသည်။ ဆရာကောင်းထံ၌ ကြိမ်းမောင်းသမျှကိုလည်း သည်းခံ၍ သင်ယူရမည်။ လုံ့လဝီရိယ စိုက်ထုတ်ရမည်ဟု ဆုံးမသည်။ မင်းဆရာဖြစ်သည်အထိ လုံ့လောက်အောင် ကြိုးစားရမည်ဟု ဆုံးမထားသည်။ ငယ်စဉ်ကတည်းက ရိုးရိုးသားသား ကြိုးကြိုးစားစားဖြင့် ပညာသင်ယူကြောင်းကိုသာ လမ်းညွှန်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။^၁

ဆရာဆိုဆုံးမသမျှလည်း လိုက်နာခံယူရင်း ဆရာဂုဏ်ကျေးဇူးကိုလည်း အောက်မေ့နေရမည် ဖြစ်ကြောင်းကို-

^၁ ကုဏ္ဍဂုတ္တ၊ ၅၆၊ ခုနှစ်မပါ၊ ၁၉။

^၂ ခင်မမ၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၁၀၊ ၈၉။

“တုပ်ကွပုဆစ်၊ ဆရာစစ်၌၊ ကြောက်ချစ်ရှိသေ၊ လုပ်ကျွေးထွေဖြင့်၊
စာပေတတ်ကြောင်း၊ တချောင်းချောင်းလျှင်၊ ခြိမ်းမောင်းသည်းခံ၊
ဆရာထံ၌၊ သင်အံကျက်လေ၊ တစ်နေ့တစ်ပါး၊ မှတ်သားလေလေ၊
ဝမ်းထဲခွေ၍၊ အထွေအထူး၊ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို၊ ဆည်းပူးသန့်ရှင်း၊
ကြွယ်စေမင်း”^၁

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ ဆရာအား ချစ်ကြောက်ရှိသေရပုံ၊ ဆရာအရိပ်အခြေကို ကြည့်၍ ကျိုးနွံစွာသင်ရပုံ စသည်ဖြင့် တပည့်ဝတ်များကို စုံလင်စွာဖော်ပြထားသည်မှာ မြန်မာမှု ဆုံးမစာပျို့အဖြစ် ယနေ့တိုင် မြန်မာလူထုကို အကျိုးပြုလျက်ရှိပါသည်။ ‘တုပ်ကွပုဆစ်’ ဆိုသည့် အမူအရာပြစကားလုံးသည် ကျစ်လျစ်ပြီး အင်းဝခေတ် မြန်မာစာသင်သား တို့၏ အမူအရာ ပေါ်လွင်သည်။ ‘ကြောက်ချစ်ရှိသေ’ ဆိုသော အနက်နှင့် ဆက်စပ် နေသော စကားဖွဲ့စည်းမှုက မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့်အညီ ဆရာကို ချစ်ကြောက်ရှိသေသော စိတ်ထားအလှကို ပေါ်လွင်စေသည်။ ‘စာပေတတ်ကြောင်း၊ တချောင်းချောင်း’ ဆိုသော အဖွဲ့က ပညာစစ်ကို ရရန်ကြိုးစားရသော ကိုယ်စိတ်အမူအရာအားလုံးကို ဖော်ပြနိုင် သည်။ ‘ခြိမ်းမောင်းသည်းခံ’ ဟူသော စကားတွဲအဖွဲ့ကလည်း ဆရာအပိုင်းနှင့် တပည့် အပိုင်းဆိုသည့် ဆန့်ကျင်ဘက်စကားလုံးများတို့ကို ဖွဲ့၍ ကျစ်လစ်စွာ ရေးဖွဲ့ထားသည်။

“သူစိမ်းသူကျက်၊ ပေါင်းဖက်သရွေ့၊ မိဘတွေ့သို့၊ မွေ့မွေ့
လျော်လျော်၊ ပျော်ပျော်ပါးပါး၊ နှုတ်ချိုပျားနှင့်၊ ဝတ်စားထောက်ပုံ၊
ပြည့်ဖြူးဖြန့်လျက်၊ အနံ့ကျွန်ကျေး၊ ဆွေသားမြေးကို၊ ကျွေးမွေး
မညှိုးငယ်စေနှင့်မင်း”^၂

ဟု လမ်းညွှန်ထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် အမျိုးအဆွေ ကျေးကျွန်တို့ကို မညှိုးငယ် ရအောင် ထောက်ပံ့ရန် ညွှန်ကြားထားပါသည်။ လူတိုင်းကို သူစိမ်းသူကျက် မခွဲဘဲ အလေးထားသင့်ပုံကို ‘မိဘတွေ့သို့’ ဥပမာဖြင့် ထင်ရှားအောင် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချိုသာသောစကားဆိုရမည်ကို ‘နှုတ်ချိုပျား’ ဟူသောအဖွဲ့ဖြင့် လိုရင်းကို သိသာအောင် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ‘မွေ့မွေ့လျော်လျော်၊ ပျော်ပျော်ပါးပါး’ ဆိုသော ဝိစ္ဆာစကားသုံး များကြောင့် သူစိမ်းသူကျက်မရွေး ဖော်ရွေပျူငှာသော အမူအရာနှင့် စိတ်ထားသည် ထင်ရှားလာရပါသည်။ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရာ၌ လိုက်နာရမည့် လမ်းညွှန်ချက်ကို ဖတ်ရှုသူ၊ စာနာသူတို့ သာယာမှုရှိစေမည့် မဓုရတာဂုဏ်မြောက်အဖွဲ့က ပေါ်လွင်အောင် ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိသော မြန်မာမှုဓလေ့များအဖြစ် တွေ့ရှိရပါသည်။

^၁ ကန်တော်မင်းကျောင်းဆရာတော်၊ ခုနစ်မပါ၊ ၁၃။

^၂ ကန်တော်မင်းကျောင်းဆရာတော်၊ ခုနစ်မပါ၊ ၂၂။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ပါရမီတော်ခန်းပျို့ စာဆိုသည် မိမိတို့တွေ့ကြုံဖြတ်သန်းခဲ့ရသော ခေတ်နှင့် ဆက်စပ်၍လည်းကောင်း၊ ခေတ်အပေါ် စေတနာထား၍လည်းကောင်း၊ စာပေများကို ခံစားရေးဖွဲ့လေ့ ရှိပါသည်။ အင်းဝခေတ်တွင် စာပေအမျိုးအစားအားဖြင့် ပျို့ကဗျာများ ထွန်းကားခဲ့သည်။ စာဆိုများမှာ ရဟန်းစာဆိုများ ဖြစ်သည်။ ရဟန်းစာဆိုများ ဖြစ်သည်နှင့်အညီ မိမိတို့ကျွမ်းကျင်သော ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို မှီ၍ မိမိတို့ခေတ် ပြည်သူများကို စိတ်အလှဆင်ပေးလိုသော စေတနာ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ဟန် ရှိသည်။ အင်းဝခေတ်သည် ဗုဒ္ဓသာသနာ အရှိန်အဝါနှင့် ထွန်းကားနေသောအချိန်ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်ထက် ပို၍ထူးခြားမှုမှာ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို အများပြည်သူတို့အနေနှင့် နှစ်သက်ခံစား၍ ဘဝအတွေးအမြင်များ ရရှိလာစေသည့် ပျို့များကို ရေးသားလာ ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသော ရဟန်းစာဆို ခုနစ်ပါး တို့သည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးနှင့် ဗုဒ္ဓ၏တရားတော်နှင့်အညီ ပြည်သူအများ လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် မျက်မှောက်ခေတ် ပြည်သူ့ဘဝများ ငြိမ်းချမ်း ပျော်ရွှင်ပြီးလျှင် တမလွန်၌ ချမ်းသာကို ရရှိစေလိုသည်။ ထိုစေတနာရည်ရွယ်ချက် တို့ကို တွေ့ရသည်။ ပုဂံခေတ်မှ အစပျိုးခဲ့သော ဗုဒ္ဓသာသနာနှင့်အတူ မြန်မာတို့ နှလုံးသား၌ ဗုဒ္ဓအဆုံးအမ ရှိနေခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ အဆုံးအမနှင့်အညီ နှလုံးသွင်း၍ ပြုမူကျင့်ကြံသော မြန်မာတို့၏ စိတ်ဓာတ်နှင့်အပြုအမူတို့သည် မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အဖြစ် ရပ်တည်နိုင်သည်။ စာဆိုတို့သည် အင်းဝခေတ်၏ လူမှုဘဝအခြေခံ အတွေး အမြင် ခံယူချက်များနှင့် အလှူဒါန၊ သီတင်းသီလ ပြုကြပုံများကို ထည့်သွင်းဖွဲ့ဆို ခဲ့သည်။ စာဆိုတို့သည် အင်းဝခေတ်ပြည်သူတို့အား ယဉ်ကျေးလိမ္မာအောင် ဆုံးမ သွန်သင်သည့်အပြင် ဗုဒ္ဓတရားတော်နှင့်အညီ ကျင့်ကြံနေထိုင်ကြသော မြန်မာတို့၏ မြန်မာမှုအလှများကို ပျို့များအဖြစ် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်ဟု ယူဆပါသည်။

နိဂုံး

အင်းဝခေတ် ပျို့စာပေကို ရေးဖွဲ့သော စာဆိုတို့မှာ ရဟန်းတော်များဖြစ်၍ စာဆို(၇)ပါး၏ ပျို့(၇)စောင်ကို ဖော်ပြခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဇာတကဗုဒ္ဓဝင်ဝတ္ထုများကို ဖွဲ့သောပျို့၊ ဖြစ်ရပ်မှတ်တမ်းပျို့၊ ဩဝါဒပျို့ ဟူ၍ ခွဲခြားနိုင်ကြောင်း တွေ့ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ယခုခေတ်အမြင်အရဆိုလျှင် ဇာတ်ဝတ္ထုကိုဖွဲ့သော ပျို့များမှ ကဗျာ ဝတ္ထုရှည်ကြီးများပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဇာတ်လမ်းမပါဘဲ အဆုံးအမ ဩဝါဒများကို ဖွဲ့သော ပျို့များမှာလည်း ဩဝါဒလမ်းညွှန် ကဗျာရှည်ကြီးများပင် ဖြစ်ပါသည်။ အင်းဝခေတ် ပျို့များမှ မြန်မာမှုတို့သည် ဘယ်သောအခါမှ ပျက်ပြယ်လိမ့်မည် မဟုတ်သော အင်းဝခေတ်၏ မြန်မာမှုသမိုင်းမှတ်တိုင်များ ပင်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင် ပါသည်။ အင်းဝခေတ် မြန်မာ့လူမှုအဖွဲ့အစည်းကို ပြန်လည်ခံစားစေသော ပျို့များလည်း ဖြစ်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ကန်တော်မင်းကျောင်းဆရာတော်။ (ခုနှစ်မပါ)။ *လောကသာရပျို့*။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
- ခင်မမ၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၁၀)။ *မင်းဖွဲ့ဝင်ပျို့ကဗျာ*။ ရန်ကုန်၊ ရွှေကုံကော်စာပေ။
- ခင်မင်၊ မောင်(ဇေယျာ)။ (၂၀၁၄)။ *မြန်မာစာပေခရီး (ပုဂံခေတ်မှ ကိုလိုနီခေတ်အထိ)*။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာပေ။
- ချိုနီ၊ ဦး။ လှေသင်းအတွင်းဝန်။ (၁၉၆၃)။ *ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီ*၊ ဒုအကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။
- စိစိဝင်း၊ ဒေါ်နှင့်အများ။ (၁၉၈၃)။ *မြန်မာကဗျာစာတမ်းများ*(ပထမတွဲ)။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
- ဇော်ဂျီ။ (၂၀၀၄)။ *ရသစာပေအဖွင့်နှင့်နှိဒါန်း*၊ ဒုအကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချို။
- တေဇောသာရ၊ ရှင်။ (၁၉၆၅)။ *ရွှေဟင်္သာမင်းပျို့*။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။
- တိုက်စိုးနှင့်မင်းယုဝေ။ (၂၀၀၅)။ *မြန်မာစာဖိတ်ဖွဲ့*၊ စတုတ္ထအကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချို။
- တင်၊ ဦး။ (ပုဂံဝန်ထောက်)။ (၁၉၆၉)။ *ကဗျာဗန္ဓုသာရကျမ်း*။ ရန်ကုန်၊ လယ်တီမဏ္ဍိုင်၊ ပုံနှိပ်တိုက်။
- တင်မောင်ဌေး၊ ဦး။ (၂၀၀၇)။ *အင်းဝခေတ်ကဗျာများ*။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်။
- ဖေမောင်တင်၊ ဦး။ (၂၀၀၃)။ *မြန်မာစာပေသမိုင်း၊ ပဉ္စမအကြိမ်*။ ရန်ကုန်၊ စံပယ်ဦးစာပေ။

ဘသောင်း၊ ဗိုလ်မှူး။ (၂၀၀၂)။ *စာဆိုတော်များအတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ ပဉ္စမအကြိမ်*။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်။

မလိခ။ (၂၀၁၅)။ *ပျို့အညွှန်း*၊ တအကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ ပုဂံစာအုပ်တိုက်။

မျိုးဆွေ၊ ဦးနှင့်အများ။ (၁၉၆၇)။ *မြန်မာဂုဏ်စာညီလာ*။ ရန်ကုန်၊ မျိုးညွန့်စာပေ။

မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၁၉၉၆)။ *မြန်မာဆိုရိုးစကား*။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၁၉၉၉)။ *ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်*။ ရန်ကုန်၊ ဥက္ကာကျော်ပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၂၀၁၇)။ *စာကိုးအဘိဓာန်၊ အင်းဝခေတ်(အတွဲ-၂)*။ ရန်ကုန်၊ ဘိုးသိကြားပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း(တွဲ-၇)၊ ဒုအကြိမ် (၂၀၁၂)။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။

ရဋ္ဌသာရ၊ ရှင်မဟာ။ (၁၉၅၈)။ *စတုဓမ္မသာရကိုးခန်းပျို့*။ ရန်ကုန်၊ နိုင်ငံတော်ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်။

လွန်း၊ ဆရာ။ (၁၉၂၃)။ *ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂြိုဟ်*။ ရန်ကုန်၊ သူရိယသတင်းစာတိုက်။

လှဘေ၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၁၆)။ *မြန်မာစာပေဧည့်ခံစာတမ်း*၊ ပဉ္စမအကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်။

သီလဝံသ၊ ရှင်မဟာ။ (၁၉၆၅)။ *ပါရမီတော်ခန်းပျို့*။ ရန်ကုန်၊ သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်။

အဂ္ဂသမာဓိ၊ ရှင်။ (၂၀၁၅)။ *နေမိဘုံခန်းပျို့*၊ တအကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်။

ကုန္ဒဂုတ္တ၊ ရှင်။ (ခုနှစ်မပါ)။ *နဝရတ်ပျို့*။ ရန်ကုန်၊ ရှေးဟောင်းစာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုဌာနစု။

အုန်းညို၊ ရှင်။ (၁၉၆၅)။ *ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့*။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။